

USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA U VOJNIM ŠKOLAMA

Na današnjem stepenu razvitka našeg vojnog školstva i uz povećane zahteve u nastavi, racionalnije i intenzivnije obrazovanje nastavnika predstavlja važan faktor. Zbog toga je razumljivo što se u našim školama o ovom pitanju sve više diskutuje i što se ono ne sagledava samo sa teorijske strane, već se traže najbolja rešenja za usavršavanje stručne i pedagoške spreme nastavnika.

Vaspitavanje budućih starešina na tekovinama revolucionarne prošlosti naših naroda, na razvitku savremene vojne misli, nauke i tehnike i sl., nije lak zadatak. Zato se od nastavnika traže veća stručnost, ljubav za poziv, razvijen smisao za rad sa ljudima itd. Poziv nastavnika je delikatan i, pored stručnosti, nameće potrebu pravilno izgrađenih odnosa između nastavnika i pitomaca-slušalaca, između iskusnog i neiskusnog čoveka, starijeg i mlađeg koji tek sazreva i postavlja veće zahteve nego ranije generacije. U rešavanju ovih pitanja nije dovoljno samo znanje i iskustvo, već je potreban i stalan rad, upornost u učenju sebe i drugih. U tome, u stvari i leže teškoća i delikatnost nastavničkog poziva. Osobine neophodne za nastavnika ne mogu se steći samo u toku školovanja, već je potrebno usavršavanje i produblјivanje stečenih znanja i njihovo povezivanje u sistem pozitivnih iskustava koja će omogućavati naučnije zasnivanje vaspitno-obrazovnog rada. S obzirom na to što nemamo posebnih vojnih škola za pripremanje nastavničkog kadra, pripreme i pedagoški rad sa nastavnicima dobijaju još veći značaj.

Od nastavnika se traži da poznaje svoj predmet, da neprekidno prati razvitak vojne nauke i tehnike i da poznaje srodne predmete i naučne discipline predmeta koje predaje. Isto tako, nastavnik se ne može ni zamisliti bez posedovanja potrebnih znanja iz pedagogije, psihologije i metodike, jer je to uslov za bolje i ekonomičnije obučavanje pitomaca-slušalaca, za veću produktivnost nastave.

Zapažanja o tome kako se i koliko radi na pedagoško-metodskom obrazovanju nastavnika pokazuju da su postignuti vidni rezultati i da su stečena bogata i korisna iskustva. Organizovan rad u školama podstiče nastavnike na individualno usavršavanje, što također doprinosi da se kvalitet nastave poboljša i unapredi. Međutim, u praksi ima slučajeva formalističkog i nedovoljno smišljenog rada u pogledu pedagoško-metodskog obrazovanja nastavnika, kampanjskog prilazjenja ovom zadatku i sl. Razume se ovakav odnos prema nastavnicima ne doprinosi pravovremenom rešavanju važnih pitanja nastavne prakse, pa su nastavnici često prepuštani sami sebi u sticanju iskustava, a to stvara mnoge slabosti i teškoće.

Pedagoško-metodsku spremu nastavnika u našim vojnim školama treba podizati, pre svega, planskim i organizovanim radom.

U svim vojnim školama, programom rada za starešine koji su postavljeni na dužnost nastavnika treba obezbediti uslove koji će garantovati temeljitije, savremenije i kompletnije pripremanje za poziv nastavnika i vaspitača. To je prva i najvažnija konkretna mera kojom se unapređuje sistem obrazovanja nastavničkog kadra, a time i metodika izvođenja nastave. Za pripremanje nastavnika koji se prvi put postavljaju na ovu dužnost u duhu „Uputstva za organizaciju i formaciju vojnih škola”, treba predvideti (zavisno od potreba) najviše do godinu dana. Pripremni staž može obuhvatiti sledeće zadatke: stručno pripremanje za predmet koji će budući nastavnik predavati i pedagoško-psihološku i metodska pripremu.

O obimu i kvalitetu stručne spreme nastavnika, pored onoga što je propisano Pravilnikom o vojnim školama, potrebno je da se zauzme jasan i određen stav. Stepem poznavanja struke, obim i kvalitet stručnog znanja zavisiće od stepena škole u kojoj nastavnik predaje. On treba da ovlada celokupnim područjem te nauke. Nije dovoljno ovladati nastavnim predmetom, ili samo onim što je predviđeno udžbenikom. Bez opsežnog i temeljitog vladanja predmetom i njemu bliskim naučnim disciplinama nastavnik ne može sa uspehom obavljati svoju dužnost. Da bi se ovo ostvarilo potrebno je za nove nastavnike predvideti najmanje četiri meseca priprema.

Prilikom stručnog pripremanja nastavnika, u okviru grupa i katedri odgovarajućih predmeta, treba im pomoći da ovladaju sadržajem dotične naučne discipline i njenim mestom u sistemu školovanja pitomaca-slušalaca. Mladim nastavnicima je neophodna pomoć da shvate probleme naučne discipline koju će predavati i moguće puteve njenog razvoja. Osim toga, važno je da shvate šta je to što predstavlja čisto znanje, šta je teorija ili hipoteza i koja to mišljenja protivreče opšte usvojenim principima i stavovima.

Stručna sprema nastavnika je uslov za dalje pedagoško-metodsko usavršavanje.

Pedagoška i metodska primena (obrazovanje) nastavnika nije novina koja se tek sada pokreće. Odavno je poznato da pedagoško obrazovanje čini sastavni deo stručne spreme nastavnika. Otuda za uspešnu delatnost nije dovoljno da on bude samo dobar poznavalac svoje struke, već treba i da poznaje metode pomoću kojih se postavljani ciljevi i zadaci mogu ostvariti.

Vaspitno-obrazovni proces u školi je složena, planska i sistemska delatnost koja iziskuje poznavanje optimalnih iskustava, sakupljenih i uopštenih u pedagoškoj i psihološkoj nauci. Da bi se ovim iskustvom moglo koristiti u praktičnom radu, potrebno je nove nastavnike ne prepuštati same sebi, već ih kroz organizovan rad upoznati sa dostignućima teorije i prakse koju pružaju pomenute naučne discipline.

Cilj pedagoškog obrazovanja novih nastavnika je sticanje teorijskih i praktičnih znanja. Teorija je (za pedagoško obrazovanje) rukovodstvo za praksu. Poznavanje teorije je prvi i osnovni uslov za dobar i efikasan praktičan rad. Bez dobro usvojenih znanja koja

pruža teorija, praksa dobija obeležje instinktivnog rada, ispunjenog lutanjima, greškama i slabostima (besprincipijelni prakticism). Ovakav vaspitno-obrazovni rad može biti samo štetan. Pedagoško obrazovanje nastavnika ne sastoji se u prostom i isključivom usvajanju teorijskih zakonitosti i postavki (ne može se iscrpiti samo sticanjem pedagoškog znanja odvojenog od prakse), već obuhvata i sticanje veština za primenjivanje tih znanja u praksi. Ovo je osobito važno kada je u pitanju uvođenje novih nastavnika u poziv.

U teorijskoj pripremi nastavnika mogu se predvideti predavanja i seminari iz: opšte psihologije, pedagoške psihologije, psihologije mladalaštva, odnosno odraslih (zavisno od stepena škole), opšte pedagogije, didaktike, metodike predmeta za koji se nastavnik priprema i školske administracije.

Osnova svakog pedagoškog obrazovanja leži u poznavanju gradiva koje se odnosi na opštu pedagogiju. Ako se ne shvate ciljevi i zadaci vojnog vaspitanja i obrazovanja i solidno ne organizuje vaspitno-obrazovna delatnost ne može biti ni dobrog rada u procesu vaspitanja i nastave.

Za dobar rad nastavnika važno je poznavati opštu psihologiju, psihologiju mladih i odraslih (i to kao nauke o psihičkom razviku u tim periodima), a zatim i pedagošku psihologiju koja na osnovu proučavanja razvitka psihe i psihičkih funkcija u vreme vaspitavanja i obrazovanja daje smernice za dobar vaspitno-nastavni rad.

U pedagoško obrazovanje spada i upoznavanje sa metodikom nastave one naučne discipline koju nastavnik predaje. Opšta pedagoška teorija dolazi do neposrednog izražaja u samoj metodici, u kojoj se konkretizuju ciljevi i zadaci vaspitanja i gde dolazi do realizacije principa, metoda itd. Metodike pojedinih predmeta u građanskim školama danas su toliko razvijene i razrađene, da sačinjavaju posebnu granu pedagoške nauke. U vojnim školama metodike predmeta još nisu dovoljno izdvojene iz svojih predmeta, pa u tom pogledu predstoji njihovo (verovatno) diferenciranje i izdvajanje u samostalan predmet.

Iz nabrojanih naučnih disciplina korisno je predvideti teme za obradu koje su neophodne za bolje i naučnije zasnivanje nastavnog rada. Za ovaj deo pripreme novih nastavnika može se predvideti vreme od dva meseca i više. Samo ovako pripremljen, budući nastavnik će moći sa uspehom da prenosi znanje na mlade i biće pošteđen svih početnih neuspeha i razočaranja koji su mogućni kada nije dovoljno pripremljen za javni nastup. Sem toga dobro organizovano pedagoško-psihološko i metodsko obrazovanje nastavnika razvija interes za razmenu iskustava, za stalno praćenje naučne literature i časopisa i za iznošenje vlastitih iskustava i pogleda na obuku i vaspitanje.

Važna dopuna teorijskoj pripremi mladih nastavnika je praktičan rad. Praksa u realizovanju programa stručnog i pedagoškog obrazovanja nastavnika predstavlja osnovu, izvor, kriterij i krajnji cilj celokupnog teorijskog pedagoškog obrazovanja. Praksom se budući nastavnici osposobljavaju da uspešno povezuju teorijska znanja i da ih primenjuju u nastavno-vaspitnom procesu. Korisno je da

mladi nastavnici prethodno prate časove starijih drugova, jer se tako upoznaju sa procesom školskog rada. Oni bi na ovim časovima videli kako starije kolege — nastavnici nadovezuju sledeći čas na prethodni, kako upotrebljavaju već obrađeno gradivo, kako ga utvrđuju, ponavljaju, ispituju i ocenjuju pitomce-slušaoce i kako daju i pregledaju domaće zadatke, itd.

Posle ovako izvedene prethodne pripreme, mladom nastavniku se daje da pripremi predavanje na neku, u prvo vreme lakšu, nastavnu temu ili jedinicu. Mladi nastavnik se na zajedničkoj pripremi, sa rukovodiocem predmeta i starijim nastavnikom, dogovara o metodici pripremanja odgovarajuće nastavne jedinice i na osnovu toga pravi plan rada (podsetnik).

Pri uvođenju mladih nastavnika u rad treba voditi računa da ne drže časove u raznim nastavnim grupama i školama, već da rade sa istom nastavnom grupom. Na ovaj način se bolje upoznaju pitomci-slušaoци i nastavni rad je iz dana u dan sve lakši, novo nastavno gradivo povezuje se sa prethodnim i tako se lakše uočavaju i ispoljavaju greške sa prethodnih časova. Sem toga, mladi nastavnik utvrđuje i ponavlja gradivo pređeno sa pitomcima-slušaoциma. Ovako postavljeno osposobljavanje mladih nastavnika pobudiće kod njih i osećanje lične odgovornosti za rad. Nastavnik će, svakim danom postojati sve slobodniji u radu i samostalniji u primeni didaktičkih i metodskih saznanja. Praktičnim radom budući nastavnik će upoznati svu ozbiljnost i odgovornost svoga poziva, potrebu i neophodnost da se s punom odgovornošću detaljno priprema za časove, a samim tim biće mu strani dogmatizam i rutinerstvo u pedagogiji i didaktici.

Na kraju praktičnog rada, kandidata za nastavnika treba oceniti s tim da ta ocena služi kao osnova za donošenje konačne odluke da li kandidat ispunjava uslove za nastavnika ili ne. Tako data ocena treba da predstavlja sveukupnost zapažanja o pedagoško-metodskoj pripremi kandidata za nastavnika. Ovakvo donošenje suda o osposobljenosti i pripremljenosti pojedinaca za nastavnički poziv znatno je bolje i potpunije od ocenjivanja kandidata samo na jednom času pred komisijom.

USAVRŠAVANJE STARIJIH NASTAVNIKA

Oblici i metodi rada na usavršavanju nastavnika su raznovrsni, ali su u školama do sada korišćeni uglavnom povremena predavanja iz oblasti pedagogije, psihologije i metodike nastave, seminari, savetovanja, naučni zborovi, kursevi u trajanju do dva meseca, zatim pripreme za nastavu i sl.

Ako se analiziraju oblici i metodi rada koji su do sada korišćeni na pedagoškom obrazovanju nastavnika, uočava se da su najčešće organizovani pred početak nastavne godine, pa se posle toga čekalo do sledeće da se organizuje slično savetovanje, seminar, ili neki drugi oblik rada. Ovakav rad nije uvek doprinosio da se pravovremeno pomogne nastavnicima u rešavanju pojedinih pitanja nastavne prakse.

U celokupnom radu na metodskom usavršavanju nastavnika važno je pravilno postaviti program njegovog kontinuiranog usavršavanja. Radi toga se pred sve organe koji su odgovorni za usavršavanje nastavnika postavlja zadatak da, zavisno od potreba, predvide u programu obuke starešina izučavanje ciklusa teme iz oblasti pedagogije, psihologije, didaktike i metodike nastave, s ciljem daljeg pedagoško-metodskog obrazovanja. Gradivo koje će se obrađivati sa nastavnicima, treba da omogući neposredno unapređivanje rada u školi i da bude aktuelno.

Usavršavanje nastavnika ne može da bude samo njihova lična stvar, već je to i obaveza pretpostavljenih. Radi toga se mogu koristiti sledeći oblici rada: samostalan rad nastavnika, kolektivne pripreme, seminari, ogledna predavanja, metodsko-pokazne vežbe, savetovanja o nastavi, učešće pojedinaca na raznim seminarima i savetovanjima o nastavi koji se organizuju u građanstvu, kursevi i drugi oblici rada.

Treba istaći da se pedagoškom usavršavanju nastavnika mora prilaziti kao delikatnom poslu, kome treba da su strani šablon i primenjivanje oblika koji bi bili isti za duži niz godina. Nastavnike treba podsticati na individualno usavršavanje i na izbor takvih oblika rada koji će najviše doprinosti da se usavršavaju pedagoška i druga znanja nastavnika. To je ne samo uslov za bolje i naučnije zasnivanje sopstvenog rada, već uslov i živo vrelo pedagoške teorije i njenog istraživanja. Naša vojno-pedagoška teorija moći će da se koristi praksom samo onda kada i sami nastavnici budu imali za svoju praksu više teorijskog znanja i smisla nego što ga mestimično ima danas. A ako hoćemo da imamo takve nastavnike moramo se neprestano truditi i za njihov teorijski razvoj. Da o tome još ima slabosti, pokazuju diskusije o brojnim didaktičkim pitanjima u kojima se sreće krutost, šablonizam, nerazumevanje suštine itd. Uzrok ovakvoj pojavi treba delimično tražiti u averziji pojedinaca prema pedagoškoj teoriji uopšte, pogotovu kada se ne mogu dobiti odgovori i konkretna rešenja za pojedine nastavne situacije, već treba na bazi opštih teorijskih zakonitosti i saznanja utirati put praksi.

Potpukovnik
Milun OGNJANOVIĆ